

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні Вченої ради

НПУ імені М.П.Драгоманова

“30” серпня 2022 р.

Протокол № 1

Проректор з навчально-

методичної роботи

проф. Веригуб Р. М.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

для освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом **ЗП03**

Київ 2022

Розробник програми:

Меднікова Г.С. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри богослов'я, релігієзнавства та культурології Історико-філософського факультету НПУ імені М.П. Драгоманова;

Гурова І.В. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри богослов'я, релігієзнавства та культурології Історико-філософського факультету НПУ імені М.П. Драгоманова;

Русаков С.С. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри богослов'я, релігієзнавства та культурології Історико-філософського факультету НПУ імені М.П. Драгоманова;

Рецензенти:

Дерман Л.М. – кандидат філософських наук, доцент завідувач кафедри дизайну та реклами Історико-філософського факультету НПУ імені М.П. Драгоманова.

Тимошенко Ю.О. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету фізичного виховання та спорту України

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені М.П. Драгоманова

“ 29 ” *серпня* 20 *22* року, протокол № *10*.

Голова НМР

(підпис)

Д. М. Веремчук
(Прізвище, ініціали)

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вивчення навчальної дисципліни «Українська культура» підготовлена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки фахівців освітнього ступеня «Бакалавр».

Актуальність пропонованого курсу для студентів обумовлена необхідністю оволодіння базовими знаннями про неповторність українського космосу культури в умовах гібридної та гарячої війни з російським агресором.

Концепція навчальної програми побудована на тому, що формування української культури як самобутнього феномену відбувалося в культурних практиках повсякдення, в яких знаходили прояв особливості світовідчуття, світосприймання народу, що жив на українських землях, перехресті шляхів Європи та Азії, суттєво переплавляючи впливи інших культур (античності у середині I тис. до н.е., скіфів та сарматів у VII-III ст. до н.е., середньовічних кочівників та давнього Криму, істотного впливу європейської культури періоду Відродження, Реформації, Просвітництва тощо), який формувався у буттєвих практиках і у діалозі з іншими культурами, особливо кінця XIX – поч. XXI ст., коли, розвиваючись у межах світових художніх процесів, українська культура прагнула усвідомити неповторність власного шляху у міжнародному контексті і зробила свій вагомий внесок у культуру людства.

В культурних практиках повсякдення сформувалася українська міфологія, обрядова культура, традиції, що створювало неповторний космос буття, який знаходив усвідомлення та поширення у мистецтві. Саме через мистецькі практики відбувався діалог української з іншими світовими культурами, в якому відрефлексовувалися власні надбання, осмислювалася і стверджувалася національна самобутність.

В основу викладання Української культури автори поклали не історичний підхід, а концептуальний, який допоможе студентам зрозуміти світоглядно-міфологічні джерела формування самобутності української культури через повсякденні практики.

Викладання дисципліни передбачає цілісний аналіз української культури через виокремлення системних зв'язків усіх складових культури, а також висвітлення її розвитку та розгортання в культурних практиках: етнокультура, театр, музика, кіно, радіо, телебачення, освіта, наука, спорт, образотворче мистецтво, військово-фізичне гартування тощо.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – культурні практики національної української культури.

Міждисциплінарні зв'язки. Нормативна навчальна дисципліна «Українська культура» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» усіх напрямів, пов'язується з такими навчальними дисциплінами: історія України, історія української державності, етика, естетика, соціологія, психологія, філософія, педагогіка.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Українська культура» є формування обізнаності студента щодо основних феноменів розвитку української культури як органічної складової світового культурно-цивілізаційного процесу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Українська культура» є здобуття системи знань про витoki і тенденції розвитку національної культури від праслов'янських часів до початку ХХІ століття; оволодіння знаннями щодо тенденцій окремих напрямів розвитку української культури: етнокультури, образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтв, архітектури, музики, літератури, театру та кіно, освіти, науки, спорту; ознайомлення з ключовими мистецькими напрямами, стилями та новаціями, постатями та їх творчими здобутками.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1. Вміти визнавати різноманітність культур, проводити їх аналіз; сприймати особливості взаємодії в системі орієнтації іншої культури ПРН 2. Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики. ПРН 3. Презентувати знання про українську культуру серед представників різних професійних груп та здобувачів освіти.	ЗК1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
2.	ПРН 4. Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів. ПРН 5. Вести публічну дискусію та підтримувати діалог з питань української культури	ЗК3. Здатність вчитися і опановувати сучасні знання. ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.
3.	ПРН 6. Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо	ЗК 5. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

3.	ПРН6. Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь їх актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій. ПРН 7. Знати та розуміти теоретичні підходи до визначення культури, її проявів та форм існування.	ЗК 5. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК6. Навички міжособистісної комунікації та командної роботи ЗК 7. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності
4.	ПРН 8. Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ЗК.8. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
5.	ПРН 9. Визначати, формулювати та аргументувати власну громадянську позицію щодо актуальних суспільних питань.	ЗК9. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

Назва дисципліни	Розподіл за семестрами			Кредити ЄКТС	Годин						
	Екзамен	Залік	Курсова робота		Всього	Самостійна робота	Аудиторних	Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні
Українська культура	1	-	-	3	90	56	34	18	-	16	-

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами.

Модуль I. Витоки української культури (1 кредит / 30 годин)

Тема 1.1. Українська культура та українська ментальність

«Етнічна культура», «національна культура», «регіональна культура», «світова культура». Поняття «української культури» та «культури України».

Феномен української культури: основні характеристики та особливості формування. Історичні, соціальні, географічно-просторові та духовні чинники генези української культури.

Періодизація розвитку національної культури: критерії та основні етапи. Історична періодизація та коротка характеристика історичних етапів розвитку української культури: культура східнослов'янських племен дохристиянської доби; культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства; культура литовсько-польської доби; культурні процеси Козацької доби; культурний розвиток України від часів зруйнування Гетьманщини (кінець XVIII ст.) до початку XX ст.; українська культура XX ст.; сучасний період розвитку української культури. Українська культура в діаспорі.

Тенденції розвитку сучасної української культури. Формування нової соціокультурної реальності та культурні трансформації. Перспективи української культури у XXI столітті: глобалізаційні та глокалізаційні процеси.

Проблема національної ідентичності та ментальність українців. Джерела вияву української ментальності. «Національний характер» та риси характерології українців.

«Сусідські впливи»: проросійські, пропольські та інші пограничні особливості українського характеру. Україна поміж Сходом і Заходом. Образ України у світі.

Проблема героїв українського народу. Поліетнічність українського походження. Державна політика у справах збереження і розвитку української культури.

Тема 1.2. Етнокультура українців як традиційна українська культура.

Поняття етнокультури, етносу, етнічності, етноментальності. Ціннісна парадигма етнореалій та етноминування в культурній традиції українців: усталеності та інновації.

Духовна царина етнокультури українців: дохристиянські вірування, сюжетно-тематичні особливості міфології, демонологія, феномен двовір'я.

Народна музична культура: музична етнографія, генеза народного українського мелосу, феномен кобзарської пісні, народний танець та народні музичні інструменти.

Етнокультура побутової культури українців (житло, одяг, їжа, культурно-господарський комплекс). Народна мудрість як культурологічний феномен. Земля, Родина, Оселя – сакральні модуси культурної традиції українців.

Сакралізація постаті Жінки, Дружини, Матері в українській етнокультурі. Дитина в етнокультурологічній царині звичаїв і вірувань українського народу.

Семантичний простір української етнокультури (етнокультура як царина буття символу). Найдавніші родові знаки-символи в Україні. Етносимволіка: сутнісний зміст і типологія етнічного символу, символіка жестів (українська

традиція), символіка кольору (національні усталеності), символіка та міфологізм української мови.

Модуль II. Українська культура в культурних практиках (2 кредити / 60 годин)

Тема 2.1. Культурні практики образотворчого мистецтва та архітектури

Первісне мистецтво на території України (палеоліт, мезоліт, неоліт). Освоєння форми, кольору, лінії. Мистецтво трипільських племен. Скіфський «звіриний стиль». Архітектура та скульптура народів Причорномор'я.

Архітектура та образотворче мистецтво Київської Русі: від візантійського канону до власної художньої традиції. Сакральні і світські споруди. Мозаїка, фреска, іконопис: сакральний зміст й художньо-стильові особливості. Місцеві мистецькі школи (Києво-Чернігівська, Галицько-Волинська тощо). Розвиток образотворчого мистецтва в Галичині і на Волині. Особливості Галицько-Волинської іконописної школи; архітектура: превалювання романського та готичного стилю, візантійський вплив.

Мистецтво у XIV – XV століттях: стилістичний та жанровий розвій у монументальному малярстві, іконописі. Ренесансні риси в архітектурі та скульптурі. Фортифікаційно-палацова архітектура.

Філософський зміст та вишуканий символізм барокової культури України, її естетичні риси (вигадливість форми, поліхромність, контрастність, мальовничість, декоративність, динамізм, метафоричність) на прикладі архітектури («козацькі собори») та іконопису (емблематичні зображення «Христос-Пелікан», «Діва Марія з мечем у серці» тощо). Розквіт мурованої архітектури – драматизм, декоративність, синтетичність. Монументальний живопис, іконопис (Ф. Сенькович, М. Петрахович, І. Руткович, Й. Кондзелевич). Портретний живопис.

Еволюція художнього стилю: пізнє бароко, рококо, класицизм. Професійне мистецтво XVIII століття.

Розвиток романтичного та реалістичного живопису: Т. Шевченко та демократичні традиції його школи, реалістичні та патріотичні мотиви у живописі (Л. Жемчужников, І. Соколов, К. Трутовський, С. Васильківський). Живопис, графіка та скульптура другої половини XIX ст.: трансформація жанрової системи. Стилiстична еволюція: академізм, реалізм, імпресіонізм, модерн.

Архітектурний модерн: еклектика, конструктивізм. Розвиток живопису стилю модерн: творчість О. Мурашка, М. Жука та ін. Українське малярство та скульптура на межі століть (сецесія, кубофутуризм, примітивізм, експресіонізм, символізм, декаданс тощо). Український авангард початку XX століття (К. Малевич, О. Богомазов, О. Екстер, Г. Нарбут, В. Єрмилов, М. Бойчук): специфіка художньої картини світу (ірраціоналізм, індивідуалізм, орієнтація на екзистенційний досвід, усвідомлено експериментальний та революційно-руйнівний характер, синтетичність, містична символіка, космологізація та філософізація фольклорних образів, глобальність масштабу,

поширення етнокультурних архетипів до рівня всесвіту, зрощення магії та науки тощо). Діалог культур у пластичних образах О. Архипенка: магичні архетипи та новації кубофутуризму.

Ідеологізація українського мистецтва в радянський період. Митці «Розстріляного Відродження». Метод соціалістичного реалізму в живописі. Синтез конструктивізму, псевдомонументалізму та ампіру в архітектурі як вираз політичної лінії комуністичної партії.

Постмодерністські тенденції в сучасному українському живописі (Г. Сільваші, О. Бабак, О. Чепелик, С. Параджанов, О. Тістол, К. Реунов, А. Савадов, О. Голосій, І. Чичкан та ін.).

Тема 2.2. Культурні практики української музичної культури

Музика як вид мистецтва. Музичні жанри, стилі, напрями. Види музики: вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, танцювальна, симфонічна, камерна. Українська народна пісня та її жанри.

Роль музики в магичних обрядах архаїчних культур. Сакральне значення музики у стародавніх культурах.

Місце музики у християнській культурі. Жанри візантійської релігійної музики: тропар, кондак, стихира, канон, гімн. Київський знаменний спів та його специфіка. Різноманіття музичної культури доби Середньовіччя: культова, світська, народна музика. Билинний епос.

Історичні пісні і думи: «татарський» («Про Самійла Кішку», «Про Марусю Богуславку» та ін.), «польський» (про події Національно-визвольної війни 1648-1654 рр.), «гайдамацький» цикли. Кобзарі. Бандуристи. Розвиток музики XVI-XVIII ст. Музична освіта. «Грамматика мусікійська» М. Дилецького. Паргесний спів як вершина української барокової музики. Творчість А. Веделя, М. Березовського, Д. Бортнянського.

Українська музична культура XIX ст. Перші українські опери: «Запорожець за Дунаєм» (С. Гулак-Артемівський) та «Наталка Полтавка» (І. Котляревський). Створення Гімну України (М. Вербицький, П. Чубинський). М. Лисенко – основоположник української класичної музики. Класики української музики початку XX ст.: М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий. «Щедрик» М. Леонтовича – перлина світової музичної культури. Видатні українські музиканти: диригенти, співаки, інструменталісти. Соломія Крушельницька – «українська Мадам Батерфляй».

Українська музика радянської доби (Б. Лятошинський, Л. Ревуцький, Г. Верьовка, Г. і П. Майборода). Поп-музика 1960-х – 1980-х рр. (В. Івасюк, С. Ротару та ін.).

Фестивальний рух в Україні: «Червона рута», «Шешори» (АртПоле) тощо. Феномен українського року. Сучасна українська академічна музика (М. Скорик, В. Сильвестров та ін.). Феномен Євробачення для української музичної культури.

Танець як явище художньої культури. Види танців. Народний танець у традиційній і сучасній культурі України. Український танець у контексті

світового хореографічного мистецтва (творчість Василя Авраменка, Павла Вірського).

Тема 2.3. Феномен української літератури

Українська література як художнє відображення життя народу з давнього часу до наших днів. Зв'язок літератури з життям та її значення в духовному розвитку суспільства.

Основні жанри української усної народної творчості. Особливості та специфіка українського фольклору, його пізнавальне та виховне значення.

Періодизація історії української літератури.

Література Середньовіччя. Провідні жанри давньої української літератури, її специфіка.

Література українського ренесансу. Особливості літератури українського бароко. Козацькі літописи. Григорій Сковорода.

Становлення нової української літератури. Просвітительський реалізм (Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Петро Гулак-Артемовський, Євген Гребінка).

Художній світ українського романтизму. Проблеми національного самоутвердження народу в літературі романтизму (Левко Боровиковський, Амвросій Метлинський, Віктор Забіла, Михайло Петренко, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький). Багатогранність творчої діяльності Тараса Шевченка. Епохальне значення «Кобзаря».

Реалістичний дискурс в українській літературі. Байкарська спадщина Леоніда Глібова. Співомовки Степана Руданського. Ідейно-естетичні пошуки української поезії кінця 19 століття (Яків Іцоголев, Павло Грабовський). Тематичне, жанрове та ідейно-художнє розмаїття творчості Івана Франка, Івана Нечуя-Левицького, Марка Вовчка, Панаса Мирного, Івана Франка, Ольги Кобилянської).

Міфологічні горизонти українського модернізму (Михайло Коцюбинський, Леся Українка).

Українська література ХХ століття у міжвоєнний період. Співіснування різноманітних художніх шкіл, стилів і напрямів. Покоління письменників «Розстріляного відродження» (Григорій Косинка, Микола Зеров, Микола Куліш, Євген Плужник, Михайль Семенко).

Шістдесятництво. Пошук письменниками-шістдесятниками нових форм творчості, нового осмислення національного досвіду в рамках тоталітарної системи (Василь Стус, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Григорій Тютюнник, Дмитро Павличко, Іван Драч).

Література української діаспори. Чотири «хвилі» еміграції з України (Іван Багряний, Василь Барка, Євген Маланюк, Улас Самчук, Юрій Тарнавський, Емма Андіївська).

Постмодерні візії сучасної української літератури. Новації у творчості Юрія Андруховича, Наталки Білоцерківцев, Сергія Жадана, Оксани Забужко, Івана Малковича, Марії Матіос, Юрія Покальчука, Василя Шкляра.

Сучасна масова українська література: Люко Дацвар, Макс Кідрук, брати Капранови, Андрій Любка. Андрій Кокотюха.

Місце і значення українського словесного мистецтва у світовому літературному процесі.

Тема 2.4. Феномен українського театру, радіо, телебачення та кінематографу

ТЕАТР. Український театр як вид мистецтва та галузь культури. *Зародження українського театру (XVI – XVIII ст.ст.).* Елементи театральної дії в народній поезії; церковній службі; старовинних розвагах на Україні. Шкільна драма. Перші зразки драми в Братській (Києво-Могилянська Академія) та Лаврській київських школах. Львівська братська школа та Острозька академія, як важливі осередки розвитку релігійної драми. Вертеп. Інтермедія.

Становлення українського професійного театру. Головні галузі українського театру I половини XVIII ст.: кріпацький, професійний, аматорський. Заборона українства Емським актом 1876 року та відновлення українських вистав 1881 року. Театр корифеїв та його традиції: М.Кропивницький, М.Садовський, М.Заньковецька, П.Саксаганський, І.Карпенко-Карий. Театр Української Бесіди на Галичині. Творчість І.Котляревського, Т.Шевченка, Г.Квітки-Основ'яненка як зразок класичної української драматургії.

Розвиток українського театру в XX столітті. 1920-1930-ті рр. Новаторська драматургія Лесі Українки, Олександра Олеса, Володимира Винниченка. Лесь Курбас і новий український театр: Молодий театр, Кийдрамте, «Березіль». Співтворчість Л.Курбаса, М.Куліша, М. Крушельницького. Чотири музи «Березоля»: Валентина Чистякова, Наталія Ужвій, Надія Титаренко, Леся Даценко. Театральна спадщина Гната Юри.

Сучасність. Український театр з 1990-х років XX – XXI століття. Інтегрування українського театрального мистецтва в європейський культурний простір. Феномен вуличного театру. Легенда української режисури - Сергій Данченко. Творчий геній драматурга Ярослава Стельмаха. Театральний епатаж Андрія Жолдака. Легенди української сцени: Б.Ступка, А.Роговцева, А.Хостікоєв, Н.Сумська, Б.Бенюк. Сучасні українські фестивалі театрального мистецтва, акторської майстерності, молоді режисури, сучасної драматургії.

Театри для дітей. Театри ляльок України. Українські Театри юного глядача.

РАДІОМИСТЕЦТВО. Національна аудіовізуальна драма як культурне явище в Україні. Перші радіопередачі в Україні. Українська оригінальна радіоп'єса: О.Домінський. Радіодраматургія 1933-1934 рр.: О. Димінський, М.Микитенко, В. Майський, Г. Мізюн, Я. Цапир, В. Кузьміч, О. Сенік. Трагедія української аудіовізуальної драматургії (епоха «розстріляного Відродження»). Поняття «українське радіо» та «радіо України». Сучасний радіопростір: НРКУ, ФМ-радіо, інтернет-радіо.

КІНО. Український кінематограф як галузь культури та економіки.

Йосип Тимченко – одеський винахідник кіно. Альфред Федецький – перший український кінооператор. Перші екранізації українських вистав. Кінотворчість Олексія Олексієнка. Данило Сахненко – піонер українського кіно.

Українське кіно 1920-х рр. Завоювання масового глядача як головне завдання українського кінематографу 1920-х рр. Залучення майстрів: Дзига Вертов, О.Довженко (художник-режисер), Д.Демуцький (фотограф-оператор), Ю.Яновський (письменник-художній керівник Одеської кінофабрики), майстри слова: М.Бажан, М.Семенко, П.Панч, Г.Шкурупій; А.Бучма – видатний актор. Творчість П.Чардиніна. Л.Курбас – кінорежисер.

Кінематограф тоталітарної доби (1930-1950 рр.). Творчість скульптора-кінорежисера І. Кавалерідзе. Історичне кіно І. Савченка. Кіноспадщина Б.Барнета.

Кінематограф доби «відлиги» (1960-х рр.). Розквіт української кіноіндустрії: кіностудії, кінофакультет, Держкіно (з 1962р.), Спілка кінематографістів України (з 1963 р.), журнал «Новини кіноекрана», театр-студія кіноактора (з 1967 р.), Шосткинське ВО «Свема». Зміна поколінь: нові обличчя українського кіно. О.Алов, В.Наумов, С.Параджанов, М.Хуц'єв, Ф.Миронер. Митці українського кіно з ВДКУ. Формування акторської школи: І.Миколайчук, Л.Кадочникова, Р.Недашківська, А.Роговцева. Фільми про Т.Г.Шевченка. Кіно атмосфери: Артур Войтецький, Кіра Муратова. Українське «поетичне» кіно та творчість шістдесятників.

Кінематограф часів «застою» (1970 – I половина 1980 рр.). Молоді імена: М.Ілленко, Р.Балаян, В.Криштофович, О.Ітигілов, Б.Савченко. Міський «текст» К.Муратової. Конкуренція з кольоровим телебаченням як вимір побутування українського кіно в 1970-ті рр. Постанова Комітету з кінематографії від 1.11.1968 «Про роботу з молодими творчими кадрами на кіностудіях республіки». Продовження традицій «школи українського поетичного кіно»: Л.Осика, Ю.Ілленко, В. Гресь, І.Миколайчук та ін.

Українське кіно часів «перебудови» (кінець 1980 – 1990-х рр.). Актуалізація неігрового екрану: розквіт української документалістики. Режисери: М.Мамедов, С.Буковський, В.Олендер, В.Марченко, В.Хмельницький та ін. Основні теми: історія, події, містика, екстрасенсорика, (антиукраїнська політика минулого, чорнобильська трагедія 1986 року, «Біле братство», кінець світу). «Архівація» історії в українському ігровому кіно: О.Янчук, О.Муратов, Я.Ланчак, Я.Лупій. Втрата та пошуки героя в українському художньому кіно: О.Фіалко та ін.

Неігрове кіно України: українська анімація, документальне кіно, науково-популярне кіно.

Сучасні українські кінофестивалі. Український кінематограф в ретроспективі та сучасному розрізі на міжнародних кінофестивалях. Молоде кіно України: державні кіностудії, кіноосвіта, незалежні режисери. Сучасні кінорежисери: О. Санін, А.Сеїтаблаєв, М. Слабошпицький, А. Лукіч, К. Горностай.

Історія українського ТЕЛЕБАЧЕННЯ та розвиток нових екранних технологій.

Тема 2.5. Освіта, наука, фізична культура та спорт в Україні.

Освіта як складова національної культури. Зародження освіти та наукових знань на українських землях за часів Київської Русі. Роль братських шкіл у розвитку освіти та збереженні етнокультурної ідентичності. Видатні освітні осередки України за часів Речі Посполитої: Острозька академія, Львівська і Київська братські школи, Київська колегія, Києво-Могилянська академія. Загальнослов'янське значення науково-освітньої праці викладачів КМА. Університети XIX ст. та їх роль у розвитку національної освіти. Просвітницька діяльність видатних педагогів (Х. Алчевська, С. Васильченко, С. Русова, Б. Грінченко, В. Сухомлинський). Принципи радянської системи освіти та виховання: загальність, доступність, безкоштовність, обов'язковість як передумова розвитку культури. Проблеми розвитку освіти в умовах незалежності.

Наука як важливий чинник розвитку культури. Виникнення знань, що узагальнюють життєдіяльність людини. Виділення науки в самостійну галузь духовної культури за часів Київської Русі, впливи античної та візантійської науки. Прикладний характер математики, хімії, астрономії, біології. Юрій Котермак (Дрогобич) – перший загальновизнаний європейський вчений. Розвиток національного гуманітарного наукового знання. «Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка» – перша вітчизняна академічна наукова організація. Досягнення української науки за радянських часів: авіа та ракетобудування, прикладна математика й інформатика, медицина, українська та східна філологія. Стан та перспективи сучасної української науки.

Фізичне виховання і спорт як невід'ємна частина культури. Особливості фізичної культури у скіфо-сарматську добу. Фізична культура давніх слов'ян. Традиції фізичного виховання у Київській Русі. Фізичний розвиток козаків у Запорозькій Січі. Бойовий гопак – українське бойове мистецтво. Фізична підготовка до армії у навчальних закладах кінця XVII – початку XIX ст. Поширення в Україні європейських видів спорту – гімнастики, футболу, боротьби, фехтування тощо. Зародження «сокільської» гімнастики, легкої атлетики і рухливих ігор. I Всеросійська олімпіада 1913 року (Київ) та її вплив на розвиток українського спорту. Фізкультура і спорт за радянських часів. Початок національного олімпійського руху в Україні (1952) та досягнення українських спортсменів. Створення НОК України (1993) та участь першої незалежної української збірної на XVII зимових Олімпійських іграх у Ліллекхаммері (1994) та XXVI літніх Олімпійських іграх в Атланті (1996). Проведення в Україні фіналу «Євро-2012» з футболу та його значення.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

Форми та методи поточного контролю: усні опитування у формі обговорень у групі та мікрогрупах, написання творчої письмової роботи/робіт,

представлення підсумкового дослідницького проекту (презентація або аналітична довідка).

Форми та методи підсумкового контролю: підсумок результатів роботи з опанування дисципліни підбивається шляхом сумування балів: 60 балів поточна робота та за екзамен – 40.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання — екзамен.

VI. Інформаційні джерела до вивчення курсу

Основний підручник:

Меднікова Г.С., Гурова І.В. Українська культура: витoki і сучасність. Навч. посібн. К., Слово, 2017. – 256 с. з іл.

Відеоматеріали до курсу:

1. Архети психуукраїнської ментальності (за фільмом «Код нації»).<http://resource.history.org.ua/item/0012700>
2. Навчальні матеріали з історії українського авангарду: <http://avantgarde.org.ua/>
3. СПАЛІАХ про нову українську культуру. 1 серія – історія про новий український фольклор.https://www.youtube.com/watch?v=P_v-SmjHwS
4. Катерина Білокур – селянка, що стала генієм українського живопису
<https://www.youtube.com/watch?v=Z6RKIRByTwk>
5. Алла Горська – душа і троянда шістдесятиництва.
https://www.youtube.com/watch?v=vP_RdJ_RdID0
6. За що був заборонений Василь Стус в СРСР?
https://www.youtube.com/watch?v=7vcVw4qN_54
7. Ірина Фарион про Володимира Івасюка та "Червону руту"
<https://www.youtube.com/watch?v=BjN-MqZRICY>
8. Українська мелодія, що стала міжнародним хітом.
<https://www.youtube.com/watch?v=r1rsGcmzhOI>
9. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". Читає Аліса Ложкіна
Ч.1. 1900-1910
https://www.youtube.com/watch?v=cM_DNSamjhI&list=PLLBmXlRQfCFNJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu
10. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". Читає Аліса Ложкіна
1910-1920
<https://www.youtube.com/watch?v=kxunkHKNv2g&list=PLLBmXlRQfCFNJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=2>
11. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". Читає Аліса Ложкіна
1920-1930
<https://www.youtube.com/watch?v=tMpLIGROc4Q&list=PLLBmXlRQfCFNJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=3>

12. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин" Читає Аліса Ложкіна 1930-1940
https://www.youtube.com/watch?v=G_3puY_Vt3o&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=4
13. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". 1940-1950
<https://www.youtube.com/watch?v=v7vXI6davas&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=5>
14. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". 1950-1960
<https://www.youtube.com/watch?v=SapzQcVC9lg&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=6>
15. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". 1960-1970
<https://www.youtube.com/watch?v=QPUfwTVavC0&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=7>
16. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин" 1970-1980
<https://www.youtube.com/watch?v=f9dZBKkPma4&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=8>
17. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". Читає Аліса Ложкіна 1980-1990
https://www.youtube.com/watch?v=h_05AuoEBo&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=9
18. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". Читає Аліса Ложкіна 1990-2000
<https://www.youtube.com/watch?v=AZSvOgk3Lv0&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=10>
19. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин". Читає Аліса Ложкіна. Ч. 2. 2000-2010
<https://www.youtube.com/watch?v=1D1j5zms7k4&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=11>
20. Курс "100 років українського мистецтва за 100 хвилин" Читає Аліса Ложкіна. Ч. 12. 2010-2017
<https://www.youtube.com/watch?v=OpBgVwSMIyA&list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=13>
21. Курс "Голлівудський ренесанс" Читає Лук'ян Галкін, кінознавець, головний редактор порталу Moviegram
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLLBmXlRQfCFNJJjpN90x5B4HA-yvxV4Nu&index=14>
22. Курс лекцій "100 років українського кінематографу за 100 хвилин". Читає Лук'ян Галкін, кінознавець, головний редактор порталу Moviegram.
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLLBmXlRQfCFMgVMAv5dI3xHvk2DJG6JQW>
23. Курс лекцій "100 років українського кінематографу за 100 хвилин". Читає Лук'ян Галкін, кінознавець, головний редактор порталу Moviegram.
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLLBmXlRQfCFMWuxYI9M5tzmklHEM9ooDfM>

24. Нове українське кіно | СПАЛАХ | П'ята серія/
<https://www.youtube.com/watch?v=mUCDNBXXOpw>
25. Курс лекцій «Українська література в іменах». 39 поетів, драматургів та прозаїків оживають в небанальних історіях від Ярини Цимбал та Євгенія Стасіневича - чи не найкращих українських літературознавців сучасності. Від “канону” - Шевченка, Лесі Українки, Франка та Куліша вони проведуть слухачів через неоромантизм, модернізм, футуризм та соцреалізм в українській літературі. Героями лекцій стали Наталія Кобрицька, Ольга Кобилянська, Майк Йогансен, Микола Хвильовий, Улас Самчук, Олесь Гончар, Василь Стус, Ігор Римарук та ще понад два десятки авторів.
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLLBmXlRQfCFPejpCG7uZu3JQr8ceHyI8O>
26. Квітка.   Голос   в   єдиному   екземплярі
<https://www.youtube.com/watch?v=BDP8oGa-Wt0>
27. Віртуальна   екскурсія   ,   музеєм
Трипілля <http://incognita.day.kyiv.ua/museums/trypillia/>

Друковані джерела:

1. Боряк О.О. Україна: етнокультурна мозаїка – К.: Либідь, 2006. – 328 с.
2. Булашов Г.О. Український народ. У своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування. – К.: Довіра, 1992. – 413 с.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. – К. Акціонерне т-во «Оберіг», 1993. – 589 с.
4. Гриценко О. (ред.) Нариси української популярної культури. К.: Український центр культурних досліджень. Інститут культурної політики, 1998. – 760 с.
5. Гриценко О. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування: монографія / Гриценко Олександр — Київ: Інститут культурології НАМ України, 2019. — 256 с.
6. Грінченко М. Історія української музики / Микола Грінченко; [укл.: Іванов І. та ін.]. – К.: Спілка, 1922 (Друковано в 7-й Радян. Друк.) – 278 с. // Режим доступу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=331>
7. Жулинський М. Українська література. Творці і твори / Микола Жулинський. – Либідь, 2011. – 1152 с.
8. Забужко О. NotreDamed'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – Комора, 2018. – 656 с.
9. Історія української культури / за загал. ред. І. Крип'якевича. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2002. – 656 с.
10. Історія української літератури ХІХ століття: У 2 кн. Кн. 1: Підручник / За ред. акад. М.Г. Жулинського. – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
11. Ключко Д. 65 українських шедеврів. Визнані й неаявні / Діана Ключко. – ArtHuss, 2019. – 256 с

- 12.Кримський С.Б. Архетипи української культури / С. Кримський. // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996. – С. 91-112.
- 13.Ложкіна А. Перманентна революція. Мистецтво України ХХ — початку ХХІ століття / Аліса Ложкіна. — ArtHuss, 2018. — 544 с.
- 14.Лозко Г.С. Українське народознавство. — К.: Зодіак-ЕКО, 1995. — 368 с.
- 15.Макаров А.М. Світло українського бароко. — К.: Мистецтво, 1994. —288 с.: іл.
- 16.Маленков Р. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні / Роман Маленков. — Комора, 2021. — 240 с.
- 17.Мистецтво Київської Русі (IX — XIII ст.). // Кривавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.Щ. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. — Львів: Світ, 2004. — Т. 2. — С. 46–183.
- 18.Мусієнко Н. Історія українського кіно. Погляд з ХХІ століття//Кіно-Театр. — К.: КМА, 2008.-№4.
- 19.Наливайко С. Етнічна історія Давньої України. — К.: Євшан-зілля, 2007. —(624 с.) — С. 9-15, 15-66, 527-541.
- 20.Нариси з історії кіномистецтва України/[Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.].-К.: Інтертехнологія, 2006. — С.864
- 21.Наукові товариства — феномен просвітництва і культури // Природознавство в Україні до початку ХХ ст. / Ю.В. Павленко, С.П. Руда, С.А. Хорошева, Ю.О. Храмов. — К., 2001. — Гл. VI, 3. — С. 374-390.
- 22.Онопрієнко В.І. Історія української науки ХІХ-ХХ століть: навч. посіб / В.І. Онопрієнко. — К.: Либідь, 1998. — 304 с.
- 23.Основи української ментальності // Україна: філософський спадок століть. Хроніки-2000. — 2000. — № 37-38. — С. 4-96.
- 24.Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму / Я. Поліщук. — Вид. 2, доп., перероблене. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. — 392 с.
- 25.Попович М. Червоне століття. — К.: АртЕк, 2005. — 888 с
- 26.Попович М.В. Нарис історії культури України / Мирослав Володимирович Попович. — К.: АртЕк, 1998. С. 3-5; 714-724. — (Програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні»). — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
- 27.Прибега Л. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект: монографія / Леонід Прибега; фото Андрія Прибегги. — К.: Інститут культурології НАМ України, 2016. — 256 с.
- 28.Пристапа Є.Н., Тимчак Я.В., Мазур Л.С. Зміст і форма військово-фізичної підготовки в Україні (з найдавніших часів до ХІІІ ст.) // Традиції фізичної культури в Україні: 36 наук. статей. За заг. ред. С.В. Кириленко, В.А. Старкова, А.В. Цюся. — К.: ІЗІН, 1997. — С. 5-44.
- 29.Самоорганізаційні процеси в Україні: культурологічний аспект: монографія / Ю. П. Богуцький, Г. П. Чміль та ін. К.: Інститут культурології НАМ України, 2019. 256 с, іл. Інформація про авторів.
- 30.Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, емінація, стилістика, типологія). Передмова акад. М. Паловича. 2-ге вид. — К.: Редакція

- вісника «Ант», 2009 – (408 с.) – С. 25-156, 171-210, 341-344 (термінологічний глосарій).
- 31.Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до Незалежності. У 2-х книгах. Книга перша / Галина Скляренко. – ArtHuss, 2018. – 288 с.
  - 32.Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до Незалежності. У 2-х книгах. Книга друга / Галина Скляренко. – ArtHuss, 2018. – 288 с.
  - 33.Старовойт І.С. Західноєвропейська і українська ментальність. Компаративний аналіз. – Львів-Тернопіль, 1995. – 183 с.
  - 34.Стражний О.С. Український менталітет: ілюзії. Міфи. Реальність. К.; «Книга», 2008. – 368 с.: іл.
  - 35.Сучасні засади культуротворення в Україні: зб. тез наук. конф., Київ, 19 жовтня 2018 р. — К.: ІК НАМ України, 2018. — 79 с.
  - 36.Традиції і свята українського народу. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – (384 с.) – С. 5-22.
  - 37.Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / М.М. Закович, І.А. Зязюн, О.Л. Шевнюк та ін.; За ред. М.М. Заковича. – 4-те вид., випр. і допов. – К.: Знання, 2009. – 589 с.
  - 38.Філь С.М. Історія фізичної культури: Навчальний посібник / Філь С.М., Худолій О.М., Малка Г.О. – Харків: ОВС, 2003. – 160 с.
  - 39.Шкандрій М. Авангардне мистецтво в Україні, 1910–1930. Пам'ять, за яку варто боротися / Мирослав Шкандрій. – Фабула, 2021. – 224 с.
  - 40.Ukrainer. Країна зсередини. Видавництво Старого Лева, 2019 – 312 с.